Azerbaijani pedagogical press on the level of history and modernity

Farrukh Rustamov
Dean of the Faculty of Primary Education of the Azerbaijan State Pedagogical University, doctor of pedagogical sciences, professor.
E-mail: farrukhrustamov@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-2033-1678

Abstract. The article talks about the Azerbaijani pedagogical press and its history. It is noted that as ideology changes, so does society. The new ideology requires fundamental changes in the content of education, the creation of new schools, the formation of new pedagogical ideas. Ideas aimed at the development of education, the results of scientific research are reflected in the pages of the pedagogical press. So, the place where pedagogical theory and practice meet is the pedagogical press. The article also considers the development directions of pedagogical media in Azerbaijan, the direction, teaching and enlightenment activities of "Azerbaijan School" magazine, "Azerbaijan Muallimi" newspaper, which has been a companion of our education for many years in the implementation of reforms in the field of education, research of problems, study of advanced world and national pedagogical experience justified.

Keywords: "Azerbaijan School" magazine, "Azerbaijan teacher" newspaper, pedagogical press, pedagogical journalism, national press.

http://dx.doi.org/10.29228/edu.350
To cite this article: Rustamov F. (2020) Azerbaijani pedagogical press on the level of history and modernity. *Journal of Preschool and Primary Education,* V. 233, Issue IV, pp. 99–114.
Article history: Received – 12.11.2020; Accepted – 19.11.2020

Təhsil tariximizdən

Azərbaycan pedaqoji mətbuatı tarixilik və müasirlik müstəvisində

Fərrux Rüstəmov
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin İbtidai təhsil fakültəsinin dekanı, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor, Əməkdar elm xadimi.
E-mail: farrukhrustamov@gmail.com | https://orcid.org/0000-0003-2033-1678

Annotasiya. Məqalədə Azərbaycan pedaqoji mətbuatı, onun tarixi haqqında söhbət gedir. Qeyd olunur ki, ideologiya dəyişdikcə cəmiyyət də dəyişir. Yeni ideologiya təhsilin məzmununda əsaslı dəyişikliklərin aparılmasını, yeni məktəblərin yaradılmasını, yeni pedaqoji ideyaların formalaşdırılmasını tələb edir. Təhsilin inkişafına yönəlmiş ideyalar, elmi tədqiqatların nəticələri məhz pedaqoji mətbuatın səhifələrində öz əksini tapır. Həmçinin məqalədə Azərbaycanda pedaqoji mətbuat orqanlarının inkişaf istiqamətləri araşdırılmış, Azərbaycanda təhsil sahəsində islahatların aparılmasında, problemlərin tədqiq olunmasında, qabaqcıl milli və dünya pedaqoji təcrübəsinin öyrənilməsində təhsilimizin uzun illər yol yoldaşı olan "Azərbaycan məktəbi" jurnalının, "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin istiqamətverici, öyrədici, maarifləndirici fəaliyyəti işıqlandırılmışdır.

Açar sözlər: "Azərbaycan məktəbi" jurnalı, "Azərbaycan müəllimi" qəzeti, pedaqoji mətbuat, pedaqoji jurnalistika, milli mətbuat.

http://dx.doi.org/10.29228/edu.350
Məqaləyə istinad: Rüstəmov F. (2020) Azərbaycan pedaqoji mətbuatı tarixilik və müasirlik müstəvisində. «Məktəbəqədər və ibtidai təhsil», № 4 (233), səh. 99–114.
Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 12.11.2020; qəbul edilib – 19.11.2020

Giriş / *Introduction*

Dünya ideyalar bazarında ən az tapılan xammal məhz pedaqoji ideyadır. Yeni pedaqoji ideyalar nəzəri-eksperimental axtarışlar və təcrübələr nəticəsində yaranır. Təhsilin inkişafına yönəlmiş bir çox ideyalar, elmi tədqiqatların nəticələri, elmi

və metodik yeniliklər, ilk növbədə, pedaqoji mətbuat səhifələrindən təcrübəyə gəlir, həyata vəsiqə alır. Deməli, pedaqoji nəzəriyyə ilə pedaqoji təcrübənin qovuşduğu məkan pedaqoji mətbuatdır. Sanballı tarixə və zəngin ənənələrə malik Azərbaycan pedaqoji mətbuatı təhsil sistemimizin salnaməsi olmaqla bərabər, həmçinin ölkədə təhsil quruculuğunun gedişini, təhsil ocaqlarının fəaliyyətini işıqlandırmaqda mühüm rol oynamaqla, təhsil müəssisələrinə elmi-metodiki və informasiya xidməti göstərməklə yanaşı, çox vacib olan istiqamətverici, öyrədici, maarifləndirici funksiyaları həyata keçirir. Görkəmli şəxsiyyətlər tərəfindən "pedaqoji irsimizin güzgüsü" (H. Əhmədov), "pedaqoji fikrimizin salnaməsi" (N. Kazımov), "pedaqoji biliklər xəzinəsi" (Z. Qaralov), "xalq maarifinin salnaməsi" (Z. Əliyeva), "maarif işçilərinin yaxın məsləhətçisi" (İ. Hacıyev), "pedaqoji biliklər carçısı", (M. Bayraməlibəyova), "Azərbaycan maarifinin əvəzsiz təbliğatçısı" (Q. Məmmədov), "idrak və ədəb çırağı" (M. İbrahimov) kimi səciyyələndirilən pedaqoji mətbuatımız ölkəmizdə xalq maarifinin inkişafında, pedaqoji və psixoloji elmlərin təşəkkülündə, inkişafında müstəsna rolu ilə seçilir. Yeni pedaqoji ideya və fikirlər mətbuat səhifələrində yayımlanmaqla bir az da cilalanıb dolğunlaşır, bitkin ideya və konsepsiyalara çevrilərək, təhsilin ayrı-ayrı sahələrinin inkişafına, məktəb quruculuğuna və böyüməkdə olan nəslin əqli, əxlaqi, etik, estetik, fiziki və ruhi inkişafına istiqamət verir. Müxtəlif pedaqoji təmayüllü jurnal və qəzetlərdə, elmi-pedaqoji məcmuələrdə əks olunan pedaqoji ideyalar pedaqogika elminin zənginləşməsinə xidmət edir.

"Azərbaycan müəllimi" qəzeti yada düşür. İnkaredilməz həqiqətdir ki, "rus yazarları Qoqolun "Şinel"indən, Azərbaycan yazarları C. Məmmədquluzadənin "Poçt qutusu"ndan çıxdığı kimi, azərbaycanlı pedaqoq, psixoloq və metodistlər də "Azərbaycan məktəbi" jurnalının və "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin "cildləri" arasından çıxmışlar" [Əhmədov H. Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixi, 2014]. Pedaqoq və psixoloqların milli intellektual potensialının formalaşmasına, böyüməkdə olan nəslin təhsil-tərbiyəsinə, pedaqoji və elmi-pedaqoji kadr hazırlığına, pedaqoji nəzəriyyələrin inkişafına xidmət edən qələmləri məhz burada püxtələşmiş, nəşr edilən hər bir yazı onlara elmi nüfuz qazandıraraq, onları şöhrətin uca zirvəsinə yüksəltmişdir.

Əsas hissə / *Main Part*

"Əkinçi"də səpilən "bir ovuc maarif buğdası"...

Həsən bəy Zərdabi "Əkinçi" qəzetində maarifçilik "toxumları" səpməklə yeni tipli təhsil müəssisələrinin yaradılması, təhsilin məzmununun milliləşdirilməsi, təlimin ana dilində aparılması, müəllim kadrlarının və milli dərsliklərin hazırlanması uğrunda mübarizənin əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirdi və milli özünüdərkin gerçəkləşməsi üçün zəmin hazırladı. H. Zərdabinin ideyaları irticanın sərt

tələbələrinə qalib gəldi, səpdiyi toxumlardan "Ziya" ("Ziyayi-Qafqaziyyə"), "Kəşkül", "Şərqi-Rus", "Kaspi", "Həyat", "İrşad", "Füyuzat", "Molla Nəsrəddin", "Dəbistan", "İqbal", "Açıq söz" qəzet və jurnalları "cücərdi". Həmin mətbuat orqanlarında təbliğ olunan ideyalar sayəsində milli dirçəliş, siyasi müstəqillik və dövlətçilik ideyaları formalaşdı və inkişaf etdi. Pedaqoji mühitdə Avropa meyarlarının tətbiqinə başlandı. Milli özünüdərk prosesi gücləndi, milli mənlik şüurunda oyanma baş verdi. Azərbaycan müəllimləri xalqa sadəcə əlifba öyrətməklə kifayətlənmir, onlara milli-mənəvi dirçəliş, fəallıq, ictimai inkişaf, həmrəylik, hüquq, əxlaq, milli qurtuluş, azadlıq və mübarizə ideyalarını təbliğ edirdilər. Maarifləndirmə hərəkatı da, milli dirçəliş hərəkatının tərkib hissəsi kimi, məhz həmin dövrdə geniş intişar tapdı.

Pedaqoji səciyyəli mətbuat uğrunda mübarizə

XX əsrin əvvəllərində ana dilində pedaqoji səciyyəli mətbuat uğrunda mübarizə Azərbaycan maarifpərvərlərinin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən birini təşkil edirdi. Millətin maarifə olan ehtiyacını pedaqoji mətbuatın köməyi olmadan ödəmək mümkün deyildi. Bu səbəbdən də maarifçilərimiz "Fikir" (A. O. Çernyayevski), "Cəmi-mərifət" (S. M. Qənizadə), "Təzə xəbər" (N. Nərimanov), "Novruz" (C. Məmmədquluzadə), "Sovqat" (S. M. Qənizadə, N. Nərimanov), "Nübar" (S. M. Qənizadə, H. Mahmudbəyov), "Çıraq" (S. Qənizadə), "Məktəb" (N. Nərimanov) adlı pedaqoji məzmunlu qəzet və jurnallar nəşr etdirmək məqsədilə dəfələrlə Qafqaz Mətbuat Komitəsinə müraciət edirdilər, ancaq onların müraciətləri hər dəfə müxtəlif bəhanələrlə rədd edilirdi.

İlk pedaqoji jurnallarımız

Bakıda nəşr edilən ***"Rəhbər"*** (1906 – 1907) adlı ilk pedaqoji jurnalın ömrü çox az oldu. Jurnalın cəmi 5 nömrəsi çıxdı. Jurnalın naşiri və redaktoru Mahmud bəy Mahmudbəyov idi. "Rəhbər" jurnalında təlim-tərbiyəyə, ictimai problemlərə dair məqalələr, Azərbaycan, rus və dünya ədəbiyyatından nümunələr dərc olunurdu. Jurnalda F. Köçərli, M. Ə. Sabir, A. Səhhət, R. Əfəndizadə, S. M. Qənizadə və b. müəlliflərin pedaqoji məzmunlu məqalələri nəşr olunurdu.

"Dəbistan" jurnalının (1906 –1907) da ömrü az oldu. Onun naşiri və redaktoru Əlisgəndər Cəfərzadə idi. Jurnalda N. Nərimanov, H. Zərdabi, M. Ə. Sabir, M. Hadi, A. Şaiq, S. M. Qənizadə və dövrün digər tanınmış ziyalılarının uşaqların təlim-tərbiyəsinə dair pedaqoji və bədii əsərləri, elmi-texniki yeniliklərlə bağlı materiallar dərc edilirdi. Hər iki jurnal demokratik, pedaqoji ideyaların təbliğatçısı olub, elmi bilikləri təbliğ edirdi.

Pedaqoji, ədəbi-bədii, demokratik istiqamətli ***"Məktəb"*** (1911–1920) jurnalı Bakıda, iki həftədə bir dəfə nəşr olunurdu. Jurnalın ilk nömrəsi 1911-ci il, noyabrın 29-da, sonuncusu 1920-ci il martın 21-də (cəmi 95 nömrə) çıxdı. 1-ci

nömrədə N. Nərimanovun uşaqlara "Əziz balalar!" başlığı altında müraciəti verilmişdi. "Məktəb" jurnalı pedaqoji biliklərin təbliğində, elmə, maarifə həvəsin artmasında, uşaqlarda müsbət əxlaqi keyfiyyətlərin tərbiyə edilməsində böyük və müsbət rol oynamışdır. Jurnalın redaktorları Qafur Rəşad (həm də naşiri) və Ə. Əfəndizadə olmuşlar. "Məktəb"də S. S. Axundov, Ü. Hacıbəyov, A. Şaiq, A. Səhhət, C. Cabbarlı və başqalarının pedaqoji məzmunlu yazıları ilə bərabər, rus klassiklərindən tərcümələr də nəşr edilirdi.

"Xalq maarifi" jurnalı

Azərbaycanda elmi-pedaqoji mətbuat orqanları XX əsrin 20-ci illərində yarandı. Həmin dövrdə yeni məzmunlu məktəb təhsilinin təşkili, onun təlim üsulları və digər maarif problemləri üzrə ciddi tədbirlər həyata keçirilməyə başlandı. Məktəblərdə təlim-tərbiyə işinin təşkilinə rəhbərlik etmək, müəllimləri, tərbiyəçiləri yeni pedaqoji metodlarla tanış etmək, məktəb haqqında rəsmi dövlət sənədlərini (qərar və göstərişləri, təlimatları, məktubları və s.) müəllimlərə çatdırmaq üçün pedaqoji mətbuatın yaradılması zərurəti yarandı. Xalq Maarifi Komissarlığı bütün çətinliklərə (kağız qıtlığı, mürəttib və jurnalist kadrlarının olmaması və s.) baxmayaraq, pedaqoji xarakterli mətbuat orqanlarının yaradılması təşəbbüsünü reallaşdırdı.

1920-ci ilin oktyabrında "Xalq maarifi" jurnalının ilk və son nömrəsi nəşr olundu. Azərbaycan xalq maarifi komissarı D. Bünyadzadənin "Maarifə dəvət" adlı baş məqaləsi ilə açılan jurnalda M. S. Ordubadinin ("Şura hökumətinin maarif siyasəti"), F. Ağazadənin ("Tərbiyənin tarixçəsi"), A. Rağibin ("Mübarizə"), Q. Rəşadın ("Əlifbamızı sadələşdirəlim"), A. İsrafilbəylinin ("Zəif uşaqlar məktəbləri"), H. Camalovun ("Uşaq bağçaları") məqalələri verilmişdi.

"Maarif və mədəniyyət" jurnalı

1923-cü ilin yanvarında yazıçı Tağı Şahbazinin redaktorluğu ilə nəşrə başlayan "Maarif və mədəniyyət" jurnalı pedaqoji mətbuatda canlanmaya səbəb oldu. Jurnal 1923–1927-ci illərdə Azərbaycan XMK-nın orqanı kimi nəşr edilirdi. Həmin illərdə jurnalın redaktoru Xalq maarifi komissarının müavini Cəlil Məmmədzadə olmuşdur [Rüstəmov F. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin rektorları, 2020].

Jurnalda çap olunmuş "Zəhmət məktəbi haqqında", "İbtidai təlim", "Orta təlim", "İbtidai məktəbin vəzifələri", "Pedaqogika və psixologiya", "İnqilabi pedaqogikanın yol və məqsədləri", "Pestalotsi və müəllimlik", "Bağça – uşaqlar üçün tərbiyə evidir", "Kənd məktəblərində bədən tərbiyəsi", "Tərbiyə və tədris haqqında", "Köhnə və yeni sistem", "Məsai dərsləri", "Aktiv məsai dərsləri üsulu və məktəblərimiz" və s. məqalələr həmin dövrdə jurnalın məhz pedaqoji təmayüllü olmasına dəlalət edir. 1928-ci ilin yanvar ayından "Maarif və

mədəniyyət" jurnalının adı dəyişdirilərək, "İnqilab və mədəniyyət" adlandırıldı və Azərbaycan Yazıçılar Cəmiyyətinin orqanına çevrildi ["Xalq maarifi" jurnalı. Bakı, 1920, №1].

"Məktəb məcmuəsi"

1925-ci ildə nəşrə başlayan "Məktəb məcmuəsi"nin birinci səhifəsindəki "İdarədən" qeydindən məlum olur ki, o, nəşrini dayandırmış "Məktəb" jurnalının davamçısıdır. Jurnalın fəal müxbirlərinin cərgəsində 1911–1920-ci illərdə Bakıda nəşr olunan "Məktəb"jurnalının redaktorunun adının görünməsi də bunu təsdiq edir. Jurnalın əsas əməkdaşları Şarif Manatov (redaktor), Abdulla Şaiq, Xəlil Fikrət, İsmayıl Hikmət, Kərim İsmayılzadə, Məhəmməd Kərimzadə olmuşlar. Jurnalın son səhifəsində oxuculara ünvanlanmış müraciətdə deyilir: "Jurnal hər on beş gündə bir dəfə, müntəzəm surətdə çıxacaqdır. Məcmuədə ən dəyərli və bilikli müəllimlər ədəbi-elmi yazılarla iştirak edəcəklər. Həvəskar məktəblilərin də yazıları məcmuəmizdə məmnuniyyətlə dərc ediləcəkdir. Məcmuəmiz məktəblilərin olduğu üçün onu bütün məktəblilər almalı və yazı yazmalıdırlar". Təəssüf ki, "Məktəb məcmuəsi"nin ikinci nömrəsi işıq üzü görmədi. Pedaqoji İnstitutun direktoru vəzifəsində çalışan Şarif Manatovun Bakıdan getməsi ilə jurnal öz fəaliyyətini dayandırır.

"Azərbaycan məktəbi"nin sələfi – "Yeni məktəb"

Bütün məzmunu və mündəricəsi ilə tam pedaqoji mahiyyət daşıyan elmi-pedaqoji, metodik jurnal "Yeni məktəb" olmuşdur. Jurnalın ilk sayı 1924-cü ilin aprel ayında nəşr edilmişdir. Jurnal Azərbaycan XMK-nın elmi-metodik şurasının aylıq orqanı idi. Bu şura məktəblərə elmi-metodik rəhbərlik etməli, tədris proqramları və planları hazırlamalı, tədris kitablarının, metodik rəhbərliklərin nəşri ilə məşğul olmalı idi. Jurnal pedaqoji, psixoloji, tərbiyə tarixi, tədris üsulları, metodoloji didaktika, fəlsəfə, ictimaiyyat, bədiiyyat, sənət və s. elmləri müəllimin ixtisası dairəsində tədqiq və təbliğ etməli, qabaqcıl təcrübəni yaymalı idi. "Yeni məktəb" jurnalının məsul redaktoru Mustafa Quliyev böyük inamla bildirirdi ki, jurnal hər bir pedaqoqun yaxın köməkçisi, bütün maarif ocaqlarını, texnikum və nümunə məktəblərini ruhən birləşdirən mərkəzi orqan olacaq və müəllim heyətinin yenilənməsi ilə maarif ocaqlarının əsas məsələsi – zəhmət məktəbi təşkilatının həqiqətən vücuda gətirilməsinə rəhbərlik edəcəkdir. "Yeni məktəb" jurnalı "Maarif və mədəniyyət" məcmuəsinin bir sahəsinin – elmi-pedaqoji sahəsinin davamçısı idi. Jurnalın 1925-ci ildə nəşr olunan 1-ci nömrəsində verilmiş yazıda oxuyuruq: "Azərbaycanda müəllimlərə xidmət üçün xüsusi pedaqoji mətbuat ("Yeni məktəb" və "Путь школы") bulunduğundan, "Maarif və mədəniyyət" məcmuəsində pedaqoji məqalələr dərc etmək daha əlverişli olmadığı üçün təlim və tərbiyə qisminin qaldırılmasına qərar verildi", yəni

jurnalın "Təlim və tərbiyə" şöbəsi ləğv edildi, ancaq nədənsə uzun müddət "Azərbaycan məktəbi" jurnalının sələfi kimi "Maarif işçisi" jurnalı göstərilmişdir.

Azərbaycanda pedaqogika elminin inkişafına, sovet məktəbində təlim-tərbiyə işlərinin yenidən qurulmasına müəyyən xidmətlər göstərmiş "Maarif işçisi" jurnalı (1925–1929) "Yeni məktəb" jurnalı ilə eyni vaxtda, paralel nəşr edilirdi. Bu jurnal Maarif İşçiləri Həmkarlar İttifaqının orqanı idi. 1925–1929-cu illərdə nəşr edilən jurnalın 42 nömrəsi işıq üzü gördü. Jurnalın redaktoru tanınmış maarif xadimi Pənah Qasımov idi [Rüstəmov F. Azərbaycanda pedaqogika elminin inkişafında pedaqoji mətbuatın rolu, 1998]. Jurnal pedaqogika, məktəbşünaslıq, metodika və məktəb həyatının işıqlandırılmasında, maarif işçilərinin ictimai-siyasi biliklərə yiyələnmələrində mühüm rol oynamışdır.

1924-cü ildən Azərbaycan XMK-nın rəsmi bülleteni də nəşr olunmağa başladı ki, burada məktəb və maarifə dair rəsmi sənədlərlə yanaşı, məktəbdə təlim-tərbiyə işinin təşkilinə istiqamət verən təlimati məktublar da dərc olunurdu.

Azərbaycanda mədəni inqilabın həyata keçirilməsi, savadsızlığın ləğvi, şagird özünüidarə təşkilatlarının yaradılması, müəllimlərin ideya-siyasi səviyyəsinin yüksəldilməsi, təhsilin məzmununun və təlim metodlarının təkmilləşdirilməsi, şagirdlərin ictimai-siyasi tərbiyəsinin təşkili həmin dövrdə nəşr edilən pedaqoji mətbuat orqanlarının əsas missiyası idi.

Pedaqoji mətbuat 30-cu illərdə

Keçən əsrin 30-cu illəri ictimai-siyasi vəziyyətin kəskin dəyişməsi, məktəb təhsilinə yeni tələblərin verilməsi, ümumi icbari təhsilin həyata keçirilməsi və digər pedaqoji problemlərlə səciyyəvidir. Bu dövr pedaqoji mətbuatın inkişafında, onun mündəricəsinin genişlənməsi, təsir dairəsinin artması, tərbiyə nəzəriyyəsi ilə məktəb təcrübəsinin yaradıcı surətdə əlaqələndirilməsi, ictimai inkişafdan doğan yeni problemlərin nəzəri cəhətdən işlənməsi və əməli cəhətdən tətbiq olunmasında, müəllimlərin elmi-pedaqoji səviyyəsinin yüksəlməsində xüsusi bir mərhələdir. Təhsilin nəzəri, praktik və metodik istiqamətlərini araşdıran elmi-tədqiqat, tədris-pedaqoji müəssisələrinin yaradılması, elmi-pedaqoji əlaqələrin genişlənməsi, yüksək ixtisaslı, milli pedaqoji kadrların ilk dəstəsinin formalaşması pedaqoji mətbuatın inkişafına güclü təsir göstərdi. Pedaqoji mətbuatda pedaqoji elmlərin inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edən nəzəri və praktik problemlərin araşdırılması aparıcı amil kimi ön plana çəkildi. 30-cu illərdə başlayan repressiya dalğası, ifşa iclasları, "izhari-nifrət" mitinqləri pedaqoji mətbuatdan da yan keçmədi. Ayrı-ayrı vaxtlarda pedaqoji jurnallara rəhbərlik etmiş Mustafa Quliyev, Mikayıl Rəhimli, Tağı Şahbazi, Şarif Manatov və başqaları repressiya maşınının təzyiqindən yaxa qurtara bilmədilər, cismən məhv edildilər. Pedaqoji mətbuatın fəal yazarları Xəlil Fikrət, Nazim Hikmət, Mühiddin Birgen, İsmayıl Hikmət pantürkist, panislamist, kamalizm ideyalarının, A. O. Makovelski, B. B. Komarovski,

Ə. Seyidov, Ə. Zəkuzadə isə marksizm-leninizm əvəzinə C. Dyui və Hegel ideyalarının təbliğatçıları kimi kəskin tənqid olundular. Onların hər birini "izahat" məktubları yazmağa vadar etdilər.

Bu dövrün pedaqoji problemləri "Müəllimə kömək" jurnalında ("Yeni məktəb" jurnalı 1930-cu ilin noyabrından 1941-ci ilin noyabrına qədər "Müəllimə kömək" adı altında çıxmışdır. 1933-cü ildə və 1941-ci ilin aprelindən 1943-cü ilin aprelinədək nəşr edilməmişdir), "Kommunist tərbiyəsi uğrunda" adlı elmi-pedaqoji jurnalda elmi diskussiyaların hədəfinə çevrilirdi. 1938-ci ilə kimi "Müəllimə kömək" jurnalı sırf metodik xarakter daşımış, onun səhifələrində ayrı-ayrı fənlərin tədrisi metodikası ilə bağlı yazılar geniş yer tutmuşdur. Jurnalın 1930-cu ildə nəşr olunan birinci nömrəsində, baş məqalədə yazılırdı: "Məcmuənin məqsədi, bir tərəfdən məktəblərdə qoyulan birinci dərəcəli ümumi və metodik məsələləri aydınlaşdırmaq, digər tərəfdən yeni proqramlarda verilən materialları mövzular üzrə qruplaşdıraraq ayrıca təhlil edib, məktəbdə tətbiq ediləcək şəkildə müəllimlərə verməkdir. Məcmuənin məqsədi müəllimə praktik kömək olduğundan bir çox praktik məsələlər: təbiiyyat təcrübələri, zəhmət vərdişləri, kənd təsərrüfatında işləmək üsulları, əllə vəsait hazırlama və qeyri-rəhbərlik məsələləri də lazımi yer tutacaqdır" ["Müəllimə kömək" jurnalı, 1930, № 1]. Pedaqoji mətbuatda aparılan diskussiyalar ikinci dərəcəli məsələlər ətrafında deyil, pedaqogikanın metodoloji məsələləri, pedaqogika – siyasət, pedaqogika – fəlsəfə problemləri ətrafında gedirdi. "Müəllimə kömək" jurnalı pedaqoji kollektivlər üçün qızıl fond hesab olunan qabaqcıl təcrübənin ümumiləşdirilməsi, qabaqcıl iş təcrübəsinin geniş yayılması və metodiki xarakterli məqalələrin verilməsində fəaliyyətini genişləndirdiyi halda, "Kommunist tərbiyəsi uğrunda" məcmuəsi daha çox pedaqogikanın elmi-nəzəri problemlərinin şərhinə girişir, pedaqoji cərəyanların mahiyyətinin açılmasına çalışırdı. Məcmuənin ayda bir dəfə nəşr olunması nəzərdə tutulmuşdu. Azərbaycan XMK-nın tədris-metodiki şöbəsinin orqanı olan məcmuənin ilk nömrəsi 1930-cu ilin noyabr-dekabr (№1–2) aylarında nəşr olundu. Məcmuənin ilk nömrəsində "Yeni məcmuə haqqında bir neçə söz" adlı baş məqalədə onun məqsəd və məramı açıqlanmış, pedaqoji ədəbiyyatda yaranan bu təbəddülat olduqca əhəmiyyətli hadisə hesab olunmuş, qarşıya qoyulmuş problemin həlli çox məsuliyyətli və mürəkkəb vəzifə kimi səciyyələndirilmişdi. Jurnalda verilən məlumata görə, bu mətbu orqan "Yeni məktəb" jurnalının davamı kimi nəzərdə tutulmuşdu. Baş məqalədə "Yeni məktəb" jurnalının adının dəyişdirilərək "Kommunist tərbiyəsi uğrunda" adlandırılmasının səbəbi aşağıdakı kimi əsaslandırılmışdı: "Məcmuə 1924-cü ildə "Yeni məktəb" adı ilə ortaya çıxdı. İndiyə qədər bu adı daşımışdır. Diqqət edilsə, daşıdığı ad ilə jurnalın mündəricatı hələ o zamandan uyğunlaşmırdı. Həmin ildən, pedaqojinin obyekti artıq uşaq deyil, bütün kütlə olmağa başladı. Sonralar isə məktəbəqədər və məktəb xaricində tərbiyə də təhsil şurası pedaqojisinə daxil oldu. "Yeni məktəb" adı isə bu geniş məsələlər sahəsini

zorla dörd divar arasına sıxışdırmaq demək idi. Həmin ad dardır. Yeni pedaqoji məqsəd və mündəricatı qavrayan isə "Kommunist tərbiyəsi uğrunda" adıdır ["Kommunist tərbiyəsi uğrunda" jurnalı. 1930, №1–2].

Diqqəti cəlb edən cəhət "Kommunist tərbiyəsi uğrunda" elmi-pedaqoji məcmuəsi ilə paralel olaraq "Yeni məktəb" jurnalının davamı kimi "Müəllimə kömək" jurnalının da nəşr olunmasıdır. Hər iki jurnal 1930–1932, 1934-cü illərdə paralel olaraq nəşr edilmişdir. Təəssüf doğuran cəhət isə, mətbuat tariximizi araşdıranların heç birinin öz tədqiqatlarında bu jurnalın fəaliyyətini işıqlandırmamasıdır. Halbuki, jurnalı cəsarətlə "dövrünün pedaqoji ensiklopediyası" və ya "pedaqogika dərsliyi" adlandıra bilərik. Jurnalın 30-cu illərin əvvəllərində pedaqogikanın nəzəri-metodoloji və tarixi problemlərinin araşdırılması, müəyyən elmi-nəzəri fikirlərin formalaşdırılması, elmi həqiqətlərin aşkarlanması, ümumi icbari təhsilin həyata keçirilməsi, pedaqoji fikrin inkişafı, dünya pedaqoqlarının pedaqoji irsinin azərbaycanlı oxuculara çatdırılması, təlimin həyatla, əməklə əlaqələndirilməsi, şagirdlərin hərbi vətənpərvərlik, vətənə sədaqət, ictimai fəallıq tərbiyəsinə aid nəşr etdiyi praktik əhəmiyyətli məqalələr müəllimlərin şəxsi təhsillərinin artırılmasında, peşəkar fəaliyyətlərinin səmərəli və düzgün istiqamətləndirilməsində mühüm rol oynadı.

Məcmuədə dövrün aparıcı pedaqoq-alimləri A.O. Makovelski, B.B. Komarovski, M. Rəhimli, Ə. Hacızadə, N. M. Maqarik, S. Hacıyev, S. Xəlilov, V. Mustafayev, Ə. Hüseynov, Ə. Qasımzadə və b. daha çox sovet məktəbinin məqsəd və vəzifələri, politexnizmin mahiyyəti, pedaqoji cərəyanların təsnifatı, pedaqogika və siyasət, pedaqogika və fəlsəfə, xarici ölkələrdə məktəb və pedaqoji fikir, böyüməkdə olan nəslin tərbiyəsi, qabaqcıl pedaqoji təcrübənin öyrənilməsi, məktəbşünaslıq, məktəbin iş metodları və digər problemlərlə bağlı məqalələrlə çıxış etmişlər.

XX əsrin 20-ci illərinin ikinci yarısı və 30-cu illərin əvvəllərində pedaqogika elminin nüfuzunun zəifləməsi, elmi-tədqiqat işlərində əlaqələndirmənin olmaması yetişməkdə olan gənc nəslin təlim-tərbiyə işinə böyük ziyan vururdu. Belə bir çətin dövrdə də pedaqoji mətbuat öz təhsilləndirici və istiqamətləndirici funksiyalarını məsuliyyətlə həyata keçirməyə çalışır, müəllimləri pedaqoji nəzəriyyələrin və təcrübənin ən son yenilikləri ilə tanış edirdi.

Təhsilimizin güzgüsü – "Azərbaycan müəllimi"

Azərbaycanda pedaqoji mətbuatın və pedaqoji jurnalistikanın inkişafında "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin müstəsna xidmətləri vardır. "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin nəşri respublikamızda xalq maarifinin inkişaf tarixi ilə qırılmaz surətdə bağlıdır. XX əsrin 30-cu illərində nəşr olunmağa başlayan qəzet ildən-ilə öz fəaliyyətini genişləndirmiş, respublikamızda "maarif və məktəbin aynası" olmuşdur. Qəzetin ilk nomrəsi 1934-cü il, sentyabrın 2-də "Kommunist

maarifi" adı ilə nəşr olunmuşdur ["Kommunist tərbiyəsi uğrunda" jurnalı. 1930, №1–2]. "Azərbaycan müəllimi" qəzeti pedaqoji fikrin inkişafına təkan vermiş, qısa bir müddətdə çoxminli müəllimlər ordusunun və xalq maarifi işçilərinin tribunasına çevrilmişdi. "Kommunist maarifi" ilk gündən xalq maarifinin səviyyəsinin yüksək pilləyə qaldırılması, məktəbdə təlimin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, yeni insan tərbiyəsi, müəllimlərin pedaqoji yeniliklərə yiyələnməsi uğrunda maarif işçilərinin həqiqi və kütləvi təbliğatçısı, təşviqatçısı və təşkilatçısı olmuşdur. Qəzet 1938-ci ildən 1941-ci ilin iyulunadək "Müəllim qəzeti" adı ilə nəşr olunmuş, 1941-ci ilin iyulundan 1946-cı ilin aprelinədək nəşri dayanmış, 1946-cı ilin aprelindən isə "Azərbaycan müəllimi" adı altında fəaliyyətini davam etdirmişdir. 1958-ci ilin fevralına qədər həftəlik çıxan qəzet sonralar həftədə 2 dəfə nəşr olunmağa başladı. Qəzetə ayrı-ayrı vaxtlarda Rüstəm Hüseynov, Ağəli Bədəlov, Mirabbas Aslanov, Şahin Səfərov, Məhəmməd Baharlı, Bayram Hüseynzadə, Nurəddin Heydərov rəhbərlik etmişlər. Hazırda qəzet Sarvan İbrahimovun baş redaktorluğu ilə nəşr edilir.

"Azərbaycan müəllimi" qəzeti, təhsil sistemi işçilərinin etibarlı köməkçisi kimi, müəllimlərin yeni məktəb quruculuğu işinə, böyüməkdə olan nəslin təlim-tərbiyəsinin həyata keçirilməsinə cəlb edilməsində mühüm rol oynamış, ümumi icbari yeddiillik, səkkizillik və ümumi orta təhsilin həyata keçirilməsində müəllimlərə nəzəri, metodik və praktik cəhətdən faydalı materiallar vermiş, pedaqoji ictimaiyyətin qüvvəsini məktəb və maarifin tərəqqisinə, vahid əmək və politexnik məktəbin tələblərinin həyata keçirilməsinə istiqamətləndirə bilmişdir. Məktəblərin tədris bazasının dinamik surətdə möhkəmləndirilməsi, məktəbəqədər və məktəbdənkənar tərbiyə müəssisələri şəbəkəsinin genişləndirilməsi, yüksək ixtisaslı müəllim kadrlarının hazırlanması, onların peşəkarlığının təkmilləşdirilməsi, qabaqcıl pedaqoji təcrübənin öyrənilib yayılması məsələləri qəzetin səhifələrində geniş yer tutmuşdur. Böyüməkdə olan nəslin nümayəndələrinin şəxsiyyət kimi formalaşdırılmasında ailə və ictimaiyyətin rolunu ön plana çəkən qəzetdə tərbiyənin təsir imkanlarını üzə çıxaran, qarşılıqlı əlaqəni təqdir edən yazıların dərc edilməsinə də xüsusi diqqət yetirilmişdir.

"Azərbaycan müəllimi" qəzetinin səhifələrində görkəmli pedaqoq-alimlər (M. Mehdizadə, Ə. Seyidov, M. Muradxanov, H. Əhmədov, Ə. Əfəndizadə, Z. Qaralov, Y. Kərimov, A. Kərimov, Ş. Mikayılov və b.), tanınmış məktəb direktorları, pedaqoji təcrübə ustaları olan müəllimlər, metodistlər, təhsil işçiləri çıxış etmiş, pedaqogika elmini zənginləşdirən maraqlı ideyalar, nəzəri fikirlər irəli sürmüş, məktəbin yenidən qurulmasının mühüm problemlərini müzakirə etmiş, beş və altıyaşlıların təhsilə cəlb edilməsi ilə bağlı elmi diskussiyalar aparmışlar. Qəzetdə məktəb rəhbərlərinin işinin xüsusiyyətləri, şagird özünüidarəsinin təşkili və inkişafı, məktəb həyatının demokratikləşdirilməsi, humanistləşdirilməsi kimi problemlər də geniş işıqlandırılmışdır.

Pedaqoji təfəkkürün xəzinəsi

Pedaqoji təfəkkürün xəzinəsi olan pedaqoji mətbuatın, xüsusilə "Azərbaycan məktəbi" jurnalının Azərbaycanda pedaqoji fikrin inkişafında, dünya klassik pedaqoqlarının, Azərbaycanın görkəmli maarifçilərinin, yazıçı və şairlərinin pedaqoji ideyalarının təbliğində, xalqımızın zəngin mədəniyyət tarixinin ayrılmaz hissəsi olan təhsil tarixinin müxtəlif problemlərinin araşdırılmasında xidmətləri təqdirəlayiqdir. Pedaqoji fikir tariximizin nadir inciləri–xalq pedaqogikasından, "Avesta"dan başlayaraq, müasirlərimiz olan onlarla maarifpərvərin nəzəri fikirləri ilk dəfə pedaqoji mətbuatda öz əksini tapmışdır [Aslanov M. Pedaqoji mətbuatımız nə vaxtdan çıxır? 1971]. Keçən əsrin 30-cu illərində məktəbdə politexnik təlim, əmək təlimi və peşəyönümü problemləri, yeni proqramlara keçidin mahiyyəti, əhəmiyyəti, nəticələri, onların politexnik xarakteri pedaqoji mətbuatın ana xəttini təşkil edirdisə, 40–50-ci illərdə aktual pedaqoji, psixoloji və metodiki problemlərin şərhinə, aparılan tədqiqatların nəticələrinin müəllimlərə çatdırılmasına, onların pedaqogika elminin nailiyyətləri ilə tanış edilmələrinə xüsusi diqqət yetirilmişdir.

Respublikamızda ayrı-ayrı fənlərin metodikası, bir elm kimi, keçən əsrin 50-ci illərindən inkişaf etməyə başladı. Bu dövrdə bütün fənlərin metodikaları sahəsində elmi axtarışlar genişləndirilmiş, təlim üsulları, fənlərin tədrisinin elmi əsaslar üzərində qurulması problemləri metodist alimlərin tədqiqat obyektinə çevrilmişdi. Bütün bu axtarışların nəticələri mətbuat vasitəsi ilə, ətraflı şəkildə məktəblərə çatdırılmalı idi. 30–50-ci illərdə nəşr olunan müxtəlif pedaqoji mətbuat orqanları metodika elminə aid nəzəri materiallara geniş yer versələr də, bu, tələbatı ödəmirdi. Bu səbəbdən də müəllimlərə metodik cəhətdən daha çox kömək etmək məqsədi ilə yeni məcmuələrin nəşrinə icazə verildi.

"Azərbaycan məktəbi" jurnalına əlavələr

Dövrün tələblərinə uyğun olaraq "Azərbaycan məktəbi" jurnalına əlavə məcmuələrin nəşrinə başlandı. 1947-ci ildə "Русский язык в нерусской школе" məcmuəsinin ilk nömrəsi çap olundu. 1970-ci ildə "Русский язык и литература в азербайджанской школе" adlanan məcmuə 1979-cu ildən müstəqil jurnala çevrildi. 1951-ci ildən "Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi" (redaktorlar: prof. A. Abdullayev, Ə. Əfəndizadə), "Fizika və riyaziyyat tədrisi" (redaktorlar: prof. A. Abbaszadə, dos. Z. Qaralov), 1956-cı ildən "Kimya və biologiya tədrisi" (redaktor: prof. R. Əliyev), 1958-ci ildən "Əmək və politexnik təlim" (redaktor: dos. İ. Mayılov), 1964-cü ildən "Tarix, ictimaiyyat və coğrafiyanın tədrisi" (redaktor: prof. N. Allahverdiyev), 1970-ci ildən "İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə" (redaktor: prof. Y. Kərimov), 1975-ci ildən "Məktəbdə bədən tərbiyəsi" (redaktor: dos. B. Quliyev) jurnal və məcmuələrinin nəşrinə başlanmışdı.

Metodik məcmuələrin nəşr olunması respublikada pedaqoji fikrin inkişaf istiqamətlərini genişləndirməklə yanaşı, metodikanın bir elm kimi inkişafını da

stimullaşdırırdı. Xüsusi metodikalar üzrə yeni ideyaların əsas daşıyıcıları olan əlavə metodik məcmuələr pedaqoji mətbuatın zənginləşməsində, mündəricəsinin genişlənməsində mühüm rol oynamaqla yanaşı, respublikanın qabaqcıl müəllimlərinin iş təcrübəsinin sistemli əks olunması, ümumiləşdirilməsi və qabaqcıl təcrübə ilə elmi ideyaların birləşdirilməsinin təmin edilməsi vəzifəsini layiqincə həyata keçirirdi. Zəngin təcrübə xəzinəsi olan bu məcmuələr pedaqogika nəzəriyyəçilərinin əsas elmi ideya mənbəyi olmuş, minlərlə müəllimin işinə istiqamət vermiş, fəaliyyətini tənzimləmişdir. Məcmuələr tədris planlarının, proqramlar, dərsliklər və metodik vəsaitlərin məzmununun izah edilməsində, müasir dərsin, təlim-tərbiyə prosesinin səmərəli təşkilində, mütərəqqi metod və vasitələrin tətbiqində praktiklərin ən yaxın köməkçilərinə çevrilmişdi. Pedaqoji-psixoloji və metodiki problemlərin şərhində, elmi tədqiqatların ən mühüm nəticələrinin pedaqoji ictimaiyyətə çatdırılmasında öz missiyasını şərəflə yerinə yetirən pedaqoji məcmuələr həm də elmdə yeni qüvvələrin formalaşmasına və püxtələşməsinə güclü təsir edirdi.

Pedaqoji mətbuat 80-ci illərdə

Keçən əsrin 80-ci illərində, əlavələri ilə birlikdə, 200 çap vərəqi həcmində, 700 min nüsxəyə yaxın tirajla nəşr olunan "Azərbaycan məktəbi" jurnalının və "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin ana xəttini məktəbdə təlimin, əmək tərbiyəsi və mənəvi tərbiyənin keyfiyyətini yüksəltmək, müəllim və şagirdlərin əməyinin nəticələrinə qiymət verilməsində formalizmi aradan qaldırmaq, təlimin həyatla, məhsuldar əməklə əlaqəsini möhkəmləndirmək, şagirdləri ictimai-faydalı əməyə hazırlamaq, böyüməkdə olan nəsildə fəal həyat mövqeyinin tərbiyəsi təşkil edirdi [Əhmədov H. Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixi, 2014].

"Azərbaycan məktəbi" jurnalına əlavə kimi çıxan məcmuələrin nəşrindən sonra jurnalın imkanları genişləndi, burada pedaqoji-psixoloji məsələlərə, məktəb təhsilinin problemlərinə, elmi-pedaqoji diskussiyalara (H. Əhmədov, N. Kazımov, Y. Talıbov, Ə. Həşimov, B. Əhmədov, Ə. Ağayev və b.), məşhur rus pedaqoq-alimlərinin (Y.K. Babanski, E.İ. Monoszon, D.B. Elkonin, P.M. Yakobson, A.V. Petrovski, M.N. Skatkin və b.) əsərlərindən tərcümələrə üstünlük verildi. Pedaqoji mətbuatın köməyi ilə təbliğ edilən didaktika, tərbiyə nəzəriyyəsi, məktəbşünaslıq, pedaqogika tarixi sahəsində aparılan elmi-nəzəri tədqiqatlar, yeniliklər respublikada pedaqoji fikrin inkişafına, pedaqoji elmə gələn tələbələrin və müəllimlərin nəzəri hazırlığının yüksəldilməsində böyük rol oynadı.

Pedaqoji mətbuatın inkişafında yeni mərhələ

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra yeni qəzet və jurnallar nəşr edilməyə başladı. Mətbuat bolluğunda "itib-batan" təhsil tədqiqatçıları və praktik müəllimlər isə "Azərbaycan məktəbi" jurnalı və "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin

taleyindən narahat idilər. 90-cı illərin əvvəllərində ölkədə baş verən siyasi qeyri-sabitlik, iqtisadi çətinliklər, bazar iqtisadiyyatının sərt tələbləri pedaqoji mətbuatın müntəzəm nəşrinə mane olurdu. Bu illərdə, tanınmış pedaqoji jurnalist Məhəmməd Baharlının təbirincə desək, pedaqoji mətbuat "tez-tez yolda dayanıb nəfəsini dərmək" məcburiyyətində qalırdı.

Ulu öndər Heydər Əliyevin xalqın tələbi ilə ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra ölkəmizdə bərqərar olan sabitlik, davamlı inkişaf kursu sayəsində təhsilin bütün səviyyə və pillələrdə inkişafına, pedaqoji mətbuat orqanlarının normal fəaliyyət göstərməsinə şərait yarandı. 25 il "Azərbaycan məktəbi" jurnalına rəhbərlik edən Zəhra xanım Əliyevanın vətəndaşlıq qeyrəti, əzmi, inadkarlığı, fədakarlığı nəticəsində jurnal fəaliyyətini nəinki dayandırmadı, əksinə, daha da genişləndirdi, onun məzmun və mündəricəsi zənginləşdi, poliqrafik cəhətdən keyfiyyəti xeyli yaxşılaşdı. 2006 – 2018-ci illərdə dosent Nəcəf Nəcəfovun baş redaktorluğu ilə nəşr olunan "Azərbaycan məktəbi" jurnalı, 1993–2002-ci illərdə Məhəmməd Baharlının, sonrakı illərdə isə Bayram Hüseynzadənin baş redaktorluğu ilə nəşr edilən "Azərbaycan müəllimi" qəzeti təhsildə baş verən yeniləşmələrə, müasir inkişaf istiqamətlərinə uyğun olaraq, ölkənin təhsil sistemində layiqli yer tutdu, yeni elmi-pedaqoji ideyaların təcrübəyə tətbiqində, şəxsiyyətyönümlü təhsil konsepsiyasının formalaşmasında səmərəli fəaliyyət göstərdi. Həmin dövrdə nəşrini davam etdirən "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi" (baş redaktoru M.Baharlı), "Fizika, riyaziyyat və informatika tədrisi" (baş redaktoru H. Seyidli), "Məktəbəqədər və ibtidai təhsil" (baş redaktoru prof. Y. Kərimov), "Sənətkar" (baş redaktoru Ş. Balakişiyev), "Kurikulum" (baş redaktoru S. Mənsimov), "Təhsil" (baş redaktoru M. Novruzov) jurnalları, "Təhsil problemləri" (baş redaktoru M. Qurbanov), "Təhsil və zaman" (baş redaktoru prof. Ə. Ağayev) qəzetləri təhsildə baş verən innovativ yeniliklərin, təhsil quruculuğunun və müəllim hazırlığının konseptual məsələlərinin təbliğinə, yeni elmi-pedaqoji ideyaların formalaşdırılmasına dəyərli töhfələr verdilər.

Həmin dövrdə "Kurikulum" jurnalının nəşri pedaqoji mətbuatda xeyli canlanmaya səbəb oldu. Yeni jurnal pedaqoji mətbu orqanlar sırasına yeni dizayn, yeni texnologiya və yeni məzmunla daxil oldu. Əsas məqsəd yeni kurikulum sənədlərinin məzmunu və mahiyyəti, onlarla işin xüsusiyyətlərinin müəllimlərə, metodistlərə, məktəb rəhbərlərinə, təhsil orqanlarının əməkdaşlarına izah etməkdən, onların bu prosesə elmi-metodik və psixoloji hazırlığını təmin etməkdən ibarət idi.

"Azərbaycan müəllimi" qəzeti – operativlik, obyektivlik, dəqiqlik, peşəkarlıq

Ulu öndər Heydər Əliyev "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin 60 illik yubileyi münasibəti ilə redaksiya kollektivinə göndərdiyi təbrik məktubunda qəzetin

fəaliyyətinə çox yüksək qiymət verərək demişdir: "Azərbaycan müəllimi" yalnız sahə qəzeti olmaqla kifayətlənməmiş, respublikanın həyatında baş verən ictimai-siyasi hadisələrə də nüfuz etmişdi. Qəzet respublikada jurnalistika sənətinin inkişafı işində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Bu gün də, öz ənənələrinə sadiq qalaraq, pedaqoji maarif istiqamətində fəaliyyətini davam etdirir". Ulu öndərin təklif və tövsiyələri, neçə illərdir ki, qəzetin əsas fəaliyyət istiqamətlərini müəyyənləşdirir. Pedaqoji cəmiyyətdə elmiliyi, milli-mənəvi dəyərlərə sadiqliyi, milli təhsil quruculuğunun təbliğində operativliyi, obyektivliyi, dəqiqliyi və peşəkarlığı ilə seçilən "Azərbaycan müəllimi" qəzeti müasir pedaqoji mühitimizin güzgüsüdür. "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin səhifələrində gənclərin ulu öndər Heydər Əliyevin zəngin və mənalı həyat yolu, çoxşaxəli fəaliyyəti nümunəsində tərbiyə edilməsi, onun siyasi irsinin öyrənilməsi zəminində gənc nəslin həyata hazırlanması, ölkə prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan təhsilinin infrastrukturu və məzmunu sahəsində baş verən köklü dəyişikliklər, Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın təhsilə göstərdiyi misilsiz qayğı, fondun dəstəyi ilə reallaşdırılan müvafiq layihələr haqqında mütəmadi olaraq analitik yazılar verilir. Qəzet cəmiyyətdə müəllim nüfuzunun, sosial rifahının yüksəldilməsi, məktəblərin və müəllimlərin fəaliyyətinin işıqlandırılmasında xeyli uğurlara imza atıb, əsl ziyalıların, peşəkar müəllimlərin, elm və təhsil fədailərinin tribunasına çevrilib. Məzmun zənginliyi, mövzu rəngarəngliyi, xüsusi dizayn və materialların yerləşdirilməsi qəzetin oxunaqlığını, Azərbaycanda və xarici ölkələrdə oxucularının sayını xeyli artırıb. Qəzetin internet saytı oxucu auditoriyasının daha da genişlənməsinə, pedaqoji maarifçilik işinin səmərəliliyinin artırılmasına müsbət təsir göstərir. Xüsusilə pandemiya şəraitində qəzetin onlayn versiyada təqdimatı redaksiya əməkdaşlarının peşəkarlığı kimi dəyərləndirilməlidir.

"Azərbaycan müəllimi" qəzeti təhsil-tərbiyə mədəniyyətimizin hər həftəsini işıqlandırmaqla, həm də təhsilimizin salnaməsini yazır, bugünkü uğurlarımızı gələcəyə aparır. Gələcək uğurlar isə yalnız bu gün təhsil-tərbiyə sahəsində qazandığımız nailiyyətlərin üzərində pərvəriş tapa bilər.

Pedaqoji mətbuatımızın flaqmanı

Bu gün Azərbaycan cəmiyyətində ciddi iqtisadi-siyasi islahatlar həyata keçirilir. Məqsəd cəmiyyətdə köklü müsbət dəyişikliklərə nail olmaqdır. Bu dəyişikliklərin əsasında isə təhsil dayanır. Təhsil bütün dəyişikliklərin açarı, millətin gələcəyidir. Təhsil sisteminin insan kapitalının inkişaf etdirilməsi çağırışlarına cavab verməsi məqsədi ilə ümumi təhsilin keyfiyyət göstəricilərinin yüksəldilməsi, ali təhsil səviyyəsinin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması, təhsili idarəetmə sisteminin yenidən qurulması, insan resurslarının inkişaf etdirilməsi, müasir standartlara

cavab verən təhsil infrastrukturlarının yaradılması və müəllim peşəsinin nüfuzunun qaldırılması istiqamətində mühüm işlər görülür. Görülən bu işlərin təbliğində, təhsilin metodoloji problemlərinin araşdırılmasında, elmi-nəzəri əsaslarının müəyyənləşdirilməsində, qabaqcıl dünya və milli məktəb təcrübəsinin öyrənilməsində "Azərbaycan məktəbi", "Məktəbəqədər və ibtidai təhsil", "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi", "Kurikulum", "Peşə təhsili və insan kapitalı" jurnallarının istiqamətverici, öyrədici, maarifləndirici imkanları daha da genişlənir.

Pedaqoji mətbuatın inkişafında yeni istiqamət – modernləşmə, rasionallıq, obyektivlik, kreativlik

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, cənab İlham Əliyevin "Azərbaycan milli mətbuatının 145 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" imzaladığı Sərəncam milli mətbuatımızın inkişafına, o cümlədən, təhsilə, məktəbə, millətin mənəvi-əxlaqi tərəqqisinə ölkə başçısının diqqət və qayğısının təzahüri kimi dəyərləndirilməlidir. Sərəncamda milli mətbuatın ölkəmizdə həyata keçirilən köklü islahatlardan kənarda qalmaması üçün qlobal informasiya mühitinin müəyyənləşdirdiyi fəaliyyət prinsiplərinə uyğunlaşması, cəmiyyətin obyektiv, operativ və peşəkar şəkildə məlumatlandırılması üçün səylərin gücləndirilməsi tövsiyə olunur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, cənab İ. Əliyev tərəfindən mətbuatın inkişafının yeni istiqamətləri və hədəfləri aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilmişdir: modernləşmə, rasionallıq, obyektivlik, kreativlik, qabaqcıl texnologiyaların tətbiqi, aparıcı trendlərin izlənilməsi və s.

Nəticə / *Conclusion*

Bu gün Azərbaycan cəmiyyətində ciddi iqtisadi-siyasi islahatlar gedir. Məqsəd cəmiyyətdə köklü dəyişikliklərə nail olmaqdır. Dəyişikliklərin əsasında isə təhsil dayanır. Təhsil bütün dəyişikliklərin açarı, millətin gələcəyidir. Təhsil sisteminin insan kapitalının inkişafı çağırışlarına cavab verməsi məqsədi ilə ümumi təhsilin keyfiyyət göstəricilərinin yüksəldilməsi, ali təhsil pilləsinin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması, təhsili idarəetmə sisteminin yenidən qurulması, insan resurslarının inkişaf etdirilməsi, müasir standartlara cavab verən təhsil infrastrukturlarının yaradılması və müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması istiqamətində mühüm işlər görülür. Görülən bu işlərin təbliğində, təhsilin nəzəri-metodoloji problemlərinin araşdırılmasında, elmi-nəzəri əsaslarının müəyyənləşdirilməsində, qabaqcıl dünya və milli məktəb təcrübəsinin öyrənilməsində "Azərbaycan məktəbi" (redaktor Rahil Nəcəfov), "Məktəbəqədər və ibtidai təhsil" (məsul katib Böyükağa Mikayıllı), "Kurikulum", (redaktor Sahib Məmmədov) "Peşə təhsili və insan kapitalı" (redaktor Şahbaz Balakişiyev) jurnallarının istiqamətverici, öyrədici, maarifləndirici missiyası daha da genişlənir.

Son illərdə "Azərbaycan məktəbi" jurnalının beynəlxalq əlaqələrinin genişləndirilməsi, yeni formatda və məzmunda nəşr edilməsi, Azərbaycan dilindəki məqalələrə ingilis dilində geniş xülasələrin yazılması, azərbaycanlı müəlliflərin ingilis və rus dillərində məqalələrinin nəşr edilməsi jurnalın elmi nüfuzunun yüksəlməsinə ciddi təsir göstərmişdir. Jurnal hazırda respublikamızda və xaricdə yüksək nüfuzu olan *Research Gate, Index Copernicus, Google Scholar, CiteFactor, DOAJ, Indeks Copernicus İnternational, İdealonline, COPE* indekslərinə malikdir. Yeni və peşəkar redaksiya heyəti, baş redaktor Rahil Nəcəfovun rəhbərliyi ilə, qısa bir vaxtda təhsilimizin 95 illik salnaməsinin yaradıcısı olan "Azərbaycan məktəbi" jurnalının elmi səviyyəsini yüksəltməyə, yeni formatda və məzmunda nəşrinə nail olmuşdur. Bu baxımdan "Azərbaycan məktəbi" jurnalını pedaqoji mətbuatımızın flaqmanı hesab etmək olar.

Ölkədə sağlam və şəffaf təhsil mühitinin, yeni pedaqoji təfəkkürün formalaşmasında mühüm rol oynayan pedaqoji mətbuat yarandığı gündən bu dövrə qədər dövlətin təhsil siyasətinin təbliğatçısı funksiyasını layiqincə və şərəflə yerinə yetirmiş, millətin elmi-pedaqoji, untellektual potensialının formalaşmasına, böyüməkdə olan nəslin təlim-tərbiyəsinə, pedaqoji və elmi-pedaqoji kadr hazırlığına, pedaqoji nəzəriyyələrin inkişafına təkan vermis, pedaqoji elmlərin inkişafını təmin etmişdir.

Ədəbiyyat / *Reference*

1. "Azərbaycan milli mətbuatının 145 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" Sərəncam, 2020-ci il 30 iyun.
2. Aslanov M. (1971). Pedaqoji mətbuatımız nə vaxtdan çıxır? "Azərbaycan məktəbi" jurnalı, № 10, s. 63–68.
3. Əhmədov H. (2014). Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixi. Bakı: "Elm və təhsil".
4. Rüstəmov F. (2016). Azərbaycan pedaqogikaşünaslığı. Bakı: "Elm və təhsil".
5. Rüstəmov F. (1998). Azərbaycanda pedaqogika elminin inkişafında pedaqoji mətbuatın rolu. Pedaqoji tədqiqatlar. "Elmi məqalələr" məcmuəsi. Bakı: ADPU, III buraxılış, s. 3-19.
6. Rüstəmov F. (2020). Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin rektorları. Bakı: "Elm və təhsil".
7. "Xalq maarifi" jurnalı. (1920). Bakı, Xalq Maarifi Komissarlığı. № 1.
8. "Kommunist maarifi" qəzeti. (1934). 2 sentyabr.
9. "Kommunist tərbiyəsi uğrunda" jurnalı. (1930). № 1-2.